Çankırı Karatekin Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi Dergisi
Y.2014, Cilt 4, Sayı 2, ss.247-270

Çankırı Karatekin University
Journal of The Faculty of Economics
and Administrative Sciences
Y.2014, Volume 4, Issue 2, pp.247-270

Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar

Ergün YAZICI

Çankırı Karatekin Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkiler Bölümü, ergunyaz@gmail.com

Öz

Korunmaya ihtiyacı bulunan çocukların bakım ve korunması aile ve kurum bakım temelli yöntemlerle gerçekleştirilmektedir. Koruyucu aile bakım yöntemi de aile temelli bakım yöntemlerinden birisidir. Bu çalışmada öncelikle korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklara sunulan bakım ve koruma yöntemleri hakkında genel bilgi verilmiştir. Daha sonra, Türkiye'de çocuk koruma sistemi içerisinde önemli bir yeri olan koruyucu aile bakım yöntemi incelenerek bu bakım yönteminde yaşanan gelişmeler ortaya konulmuştur. Çalışma, genel bir değerlendirme ile sonlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bakım ve Koruma Yöntemleri, Koruyucu Aile, Korunmaya İhtiyacı Olan Çocuk, Evlat Edinme, Çocuk Evleri.
JEL Sınıflandırma Kodları: K19, I13.

Child Protection System in Turkey and New Approaches in Foster Family Care Method

Abstract

The children in need of care and protection are carried out with methods based on family and instutional care. Foster family is one of these based on family methods. In this study, first of all, the information about the methods of caring children who need protection is given. After that foster family which has an important place in the system child protection in Turkey is examined and it have been set forth the developments experienced in foster family method. The study was concluded with general assessment.

Keywords: The Methods of Care and Protection, Foster Family, Children in Need of Protection, Adoption, Children's Homes.
JEL Classification Codes: K19, I13

Atıfta bulunmak için…| Cite this paper | Yazıcı, E. (2014). Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Bakım Yönteminde Yeni Yaklaşımlar. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 4(2), 247-270.

1. Giriş

Korunmaya ihtiyacı bulunan ve özel olarak korunması gereken toplum kesimlerinin kendi kaderleriyle baş başa bırakılması söz konusu değildir. Bu bağlamda devletin, sosyal devlet olma ilkesinden hareketle, toplumun kendi kendine yetemeyen ve çoğu zaman asgari düzeyde dahi yaşamlarını sürdürmeleri mümkün olmayan kesimlerini, sosyoekonomik ve kültürel haklara dayalı hizmetlerle destekleyerek hiç değilse onların asgari düzeyde yaşamlarını sürdürmelerini ve korunmalarını sağlaması gerekmektedir (Halisçelik, 2001, 61).

Sosyal hizmet uygulamaları, toplumun korunmaya muhtaç kesimlerini toplumsal yaşama dâhil edebilmek için değişik politikaların uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu politikaların uygulanması gereken kesimlerden birisi de çocuklardır. Her çocuğun, çocuk olması nedeniyle korunmaya ihtiyacı olsa da ayrıca özel olarak korunması gereken çocuklar da bulunmaktadır. Bu bağlamda, korunmaya muhtaç çocuklar özel olarak korunması gereken kesimlerden birini oluşturmaktadır. Çocuğun korunmasında öncelik, ailenin sorumluluğunda olsa da ailenin çocuğu koruyamadığı veya çocuğun ailesinin yanında kalmasının sakıncalı olduğu zamanlar bulunmaktadır. Bu nedenle, toplumsal sorumluluk gereği çocuk koruma yöntemleri devreye sokularak çocuk kanunlarla korunmaktadır.

Bu çalışmada, öncelikle çocuk koruma sistemi hakkında genel bir değerlendirme yapılmış, mahkemece korunma kararı alınmış korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklara yönelik bakım ve koruma yöntemlerinden biri olan koruyucu aile yöntemi incelenerek, koruyucu aile yönteminde yaşanan gelişmeler ortaya konulmuştur.

2. Genel Olarak Çocuk Koruma Sistemi

Geçmişte olduğu gibi bugün de korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklar ve bakım hizmetleri, sosyal politika problemlerinden birini oluşturmaktadır. Genelde, sosyal politikanın kapsamı içindeki yoksullar, yaşlılar, hastalar, engelliler ve diğer dezavantajlı gruplar, özelde ise, toplumların geleceği olan "korunmaya ihtiyacı olan çocuklar" her zaman özel bir önem taşımaktadır. Nitekim çocukların korunması sosyal politika tarihinde öncelikli kanuni düzenlemeler içerisinde yer almıştır (Şenocak, 2006, 177).

Koruma altına alınan çocuklar, anne ve babası ile birlikte yaşama gibi en temel haklarından yoksun kalmış ya da bırakılmış yahut çocuğun güvenliği açısından artık anne ve baba ile birlikte yaşaması mümkün olmayan çocuklardır (Yörükoğlu, 2004, 3). Bu çocuklar, fiziksel ve ruhsal açıdan yaşamlarını tek başlarına devam ettiremeyeceklerinden, onların bakım ve gözetimleri büyükleri tarafından karşılanmak durumundadır. Bu kapsamda onların kişiliklerinin düzgün bir biçimde oluşması, doğru değer yargılarına sahip olmaları, özgüvenlerini kazanmaları, hukuki haklarının korunması da en az bakım ve beslenmeleri kadar

önemlidir. Teorik olarak çocuk açısından bütün ihtiyaçların fedakârca ve doğru bir şekilde karşılanabileceği en köklü kurum ailedir. Bu bağlamda, çocukların kendi ailelerinin gözetimi altında yetişmeleri, hak ve menfaatlerinin ebeveynleri tarafından korunması esastır (Topal, 2006, 250).

Çocukların normal gelişmesini tamamlaması ancak normal bir aile düzeni içinde gerçekleşmektedir. Çocuk ve aile arasındaki ilişkiler çocuğun gelişmesinde ve kişilik kazanmasında önemli rol oynar. Aksi halde ailelerin çocuk veya çocuklarla ilgilenmemesi, sorumluluklarını yerine getirmemesi çocukların maddi ve manevi yönden yoksun kalmalarına bazen anneden, bazen babadan yoksun bulunmalarına, bazense bir anne ve babaya bile sahip olamamalarına neden olmaktadır (Zevkliler, 1968, 172-173).

Çocukların bakım ve yetiştirilmesinde, sadece anne babanın değil aile ile birlikte toplumun da sorumluluğu bulunmaktadır. Bugün artık küçülen, parçalanan ailenin tek başına çocuğu koruyamadığı, çocukların korunmasında sadece anne babanın değil, toplumun da rolünün olduğu kavranmaya başlanmıştır (Karataş, 2008, 41). Bu nedenle korunmasız kalan çocuklar devlet tarafından koruma altına alınarak onlara farklı bakım yöntemleriyle koruma sağlanmakta ve hizmet verilmektedir (Şimşek vd., 2008, 235).

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklara sağlanan hizmetler, sosyal hizmetlerin temel alanlarından biridir. Çocuğun korunmaya ihtiyaçlı hale gelme koşulu her ne olursa olsun ya da çocuk hangi ihtiyaçtan kaynaklanan nedenle korunma altına alınırsa alınsın her çocuğun durumuna uygun bulunan hizmet modelinden faydalanmaya ve kendi kendine yeterli hâle gelinceye kadar korunmaya hakkı bulunmaktadır (Çengelci, 1988, 204).

Koruma altına alınan çocuklara yönelik geliştirilen bakım modelleri, ülkeden ülkeye ve o ülkenin sosyoekonomik kültürel yapısına bağlı olarak değişim göstermektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için bakım ve koruma öncelikle, kurum bakımı olarak çocuk yuvası, yetiştirme yurdu gibi kuruluşlarda sağlanmıştır. Ancak, bugün Avrupa, Avustralya, Kuzey Amerika ve Türkiye'de de büyük ve kalabalık bakım evlerinin kapatıldığı bilinmektedir. Buna karşın özellikle üçüncü dünya ülkeleri başta olmak üzere gelişmekte olan ülkelerde çocuk yuvaları ya da yetiştirme yurtları gibi kurumsal modellerin halen yaygınlığını koruduğu bir gerçektir (Şimşek vd., 2008, 235).

Türkiye'de korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunması öncelikle dini gerekler ve gönüllü çabalarla kurulan dernek ve vakıf gibi sosyal kurumlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Dağınık bir yapıda olan çocuk koruma yöntemleri Cumhuriyetin ilânıyla birlikte bütüncül bir yapıya kavuşturulmuştur. Bu bağlamda, çocukların korunmasının başka ülkelerde olduğu gibi, Türkiye'de de geleneksel koruma teknikleriyle başlayıp modern koruma yöntemlerine evrildiği görülmektedir. Korunmaya ihtiyacı bulunan çocukların toplumsal bütünleşme ve

sosyalleşmeleri için farklı bakım yöntemleri kullanılmaktadır. Bakım ve koruma yöntemleri, korunmaya ihtiyacı bulunan çocukların özelliklerine göre belirlenmektedir (Yılmaz, 2006, 103). Türkiye'deki çocuk koruma sisteminde halen uygulanmakta olan bakım ve koruma yöntemleri genel olarak şu şekilde sıralanabilir: Çocuğun ailesi ve yakınları yanında bakımı ve korunması, kurum bakımı, evlat edindirme ve koruyucu aile gibi yöntemlerdir.

2.1. Çocuğun Aile Ortamında Bakımı ve Korunması

Aile, çocuğun kendini diğerleriyle özdeşleştirdiği, özdeşim kurduğu ilk toplumsal gruptur. Anne ve baba, aile ortamında çocuğa model oluşturarak çocuğun duygu ve düşüncelerini geliştirip davranışlarını pekiştirir. Değişik nedenlerle aile çocuğa model olma, bakım ve koruma rolünü yerine getiremediği durumlarda, ailenin bu rolünü sağlamak için çeşitli çözümler üretilmiştir (Erkan, 1994, 1, 2; Tümkaya).

Bu bağlamda, korunmaya ihtiyacı olan çocuklar için öncelikli hedef çocuğun kendi ailesi veya akrabasının yanında bakılıp korunmasıdır. Türkiye'de ayni ve nakdi yardımlar sağlanarak çocuğun kendi ailesi veya akrabası yanında korunması yöntemi 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda öngörülmüş ve bu Kanunla ekonomik yönden desteğe ihtiyaç duyan ailelerin parasal ve nesnel hizmetlerden yararlandırılacağı ifade edilmiştir (Akyüz, 2002, 472). Bu nedenle korunma kararı alınarak kurum bakım hizmetlerinden yararlandırılmak istenen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesi amaçlanmıştır. Bunun sağlanması için "aileye dönüş ve aile yanında destek projesi" hayata geçirilmiştir. Böylece hem çocukların aileleri veya yakınlarıyla bağları koparılmamakta, hem de çocuk ailenin geleneksel kuralları içinde kalarak doğal ortamından ayrılmadan yetiştirilmektedir (Yazıcı, 2012, 504).

Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüklerince yapılan sosyal inceleme çalışmaları sonucunda, bir çocuğun sosyal yardımlarla desteklenerek ailesi yanında korunması uygun görülmüş ise, çocuğun ailesine geçici veya sürekli nitelikte ayni ve nakdi sosyal yardımlar yapılarak çocuk ailesinin yanına yerleştirilir. Yapılan yardımlardan; haklarında korunma kararı alınmış olan çocuklarını yanlarına alabilecek aileler ile çocukların annesi, babası ve diğer akrabaları ile yuvalara veya yurtlara yerleştirilmek üzere sıra bekleyen çocuklar ve yaş sınırlarını tamamlamaları nedeniyle yetiştirme yurtlarından ayrılan fakat hâlen ihtiyacı olan çocuklar da yararlanmaktadır. Bu yaklaşım ve yöntemle çocukların ailelerinin yanında kalması sağlanmaktadır (Yazıcı, 2012, 504).

2.2. Evlat Edindirme

Evlat edindirme geçmişte dinî, siyasi, ekonomik, psikolojik, sosyal ve ahlaki amaçlar içerisinde daha çok evlat edinen ailenin sürekliliğini sağlama aracı olarak işlev görmüşken günümüzde bu işlev değişmiştir. Artık evlat edindirmenin asıl

amacı çocukları olmayanlara bir varis bulmak ve onların evlat özlemlerini gidermek değil, aile yuvasından yoksun korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklara en uygun aile ve çevresinin sağlanmasıdır (Akyüz, 1995, 153; Işık, 2005, 5).

Evlat edindirme, çocukların korunmasına yönelik bir sosyal hizmet yöntemi olarak, diğer bakım yöntemleri gibi çocuğun ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan sosyal hizmet ve çocuk refah alanının önemli bir düzenlemesidir. Çocuğa geçici değil, sürekli bakım sağlayan evlat edindirme yöntemi bu yönüyle koruyucu aile bakımından farklılık göstermektedir. Evlat edinme, kan bağına dayanmaksızın yasal ve sosyal açıdan ana-baba ve çocuk bağının kurulmasıdır. Bu bağ ile evlat edinmiş ailenin çocuğa, çocuğun da evlat edinen aileye karşı hak ve sorumlulukları oluşmakta, ayrıca ana babadan yoksun çocukların anne-babaya, çocuk hasreti çeken ailelerin de çocuğa kavuşması sağlanmaktadır (Koşar, 1992, 94; Yazıcı, 2012, 505).

Çocukların ailelerinden sürekli olarak ayrılmalarının zorunlu olduğu veya kendilerini koruyacak kimselerinin bulunmadığı hâllerde evlat edindirme en iyi bakım modeli olarak kabul edilmektedir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu evlat edinmeyi, mahkeme kararı ile kurulabilen bir hısımlık ilişkisi olarak ifade etmektedir. Evlat edinme, söz konusu Kanunun 305–320. maddelerinde düzenlenmiştir. Buna göre: Evlat edinme, koşulları sonuçları ve sona ermesi bakımından hâkimin izni ile tamamlanan hukuksal bir kurum olup evlat edinenle evlatlık arasında evlilik içi soy bağına benzer bir hısımlık ilişkisi meydana getirmektedir. Evlat edinme, ana–babası hukuken ya da fiilen belli olmayan veya ana–babası bulunmakla birlikte asıl ailesinde sağlıklı yetişme olanağı bulunmayan çocukların, başka bir ailenin devamlı ve asli üyesi durumuna gelmesini sağlar. Evlat edinme sonucunda, çocuk evlat edinenin soyadını alarak onun velayetine girer ve onun mirasçısı olur.

2.3. Kurum Bakımı

Kurum bakımı, korunmaya ihtiyacı bulunan çocukların bakım ve korunması için düşünülen en eski çözüm yolu ve bakım yöntemidir. Bu yöntem, geliştirilen politika ve yapılan yasal düzenlemelere rağmen, çocuğun ailesi yanında bakım ve korunması sağlanamadığında devreye sokulan bir seçenektir (Karataş, 2008, 41).

Kurum bakımı, çocuk yuvaları ve yetiştirme yurtları, grup evleri ve çocuk evleri gibi kurumlarda devlet tarafından sağlanmaktadır. Kurum bakımı, bir aile ortamına sahip ya da aile ortamında yaşama şansı bulunmayan çocukların, gruplar şeklinde veya toplu olarak bir kurum içerisinde yaşamaları ve bu süre içerisinde kendilerine anne, babalarının yerini alan yetişkinler tarafından bakılmaları olarak tanımlanmaktadır (Demirbilek, 1998, 620).

Kurum bakım yönteminde kurum tipleri, genellikle ülkelerin sosyoekonomik koşullarına ve geleneklerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Kurum

tiplerini "açık ve kapalı, kışla tipi, okul tipi ve ev tipi kurumlar" şeklinde ayırmak mümkündür (Taştekil, 1992, 314; Şenocak, 2005, 95). Yaygın olarak kullanılan kurumlar, kışla ve ev tipi kurumlardır. Bu kurumlar kategorik olarak Çocuk Yuvaları ve Yetiştirme Yurtları olmak üzere iki gruba ayrılarak herhangi bir nedenle ailesinden ayrılmak zorunda kalarak korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklara hizmet vermeyi amaçlamaktadır. Kışla tipi kurumlar, çok sayıda çocuğun büyük binalarda ve kalabalık koğuşlarda bir arada yaşadığı ve kurumda az sayıda personelin çalıştığı, otoriter bir disiplin ve merkeziyetçi yönetim tarzı ile yönetilen kurumlardır. Kışla tipi kurum bakımının ortaya çıkardığı olumsuzluklar nedeniyle bu tür yapı ve hizmetler değiştirilmeye başlanmıştır. Artık kurumlar, koğuş sisteminden oda sistemine ve içinde daha az sayıda çocuğun barınabileceği kurumlar hâline dönüştürülmektedir (Yılmaz, 2006, 103; Erol ve Şimşek, 2008, 137).

Ev tipi kurumlar ise, büyük yatakhaneler ve yemekhaneler yerine çocukların daha küçük odalarda barınma ve ihtiyaçlarının karşılandığı, 5-10 çocuk gibi daha az bir sayıda çocuk grubuna hizmet veren kurumlardır (Taştekil, 1992, 314-315). Korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklar için sıcak bir aile ortamı sağlamaya çalışan ev tipi kurumların başında çocuk evleri gelmektedir (Bıyıklı, 1995, 5). Çocuk evleri, bir sosyal hizmet kuruluşu olarak her ilin sosyal-kültürel ve fiziksel yapısının çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde ve yaşanabilir bir sosyal çevrede okullara, hastanelere yakın yerlerde bağış olarak alınan, kiralanan veya lojman olarak kullanılan apartman veya müstakil dairelerden oluşan evlerdir. Çocuk evleri, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanun'un 3. Maddesinde, korunmaya ihtiyacı bulunan 0-18 yaş arasındaki çocukların kaldığı ev birimleri olarak tanımlanmıştır. Bu evlerde 0-18 yaş arasındaki 5-8 çocuğa bir ev ortamı yaratılıp o çocuklara bu evlerde korunma ve bakım sağlanarak, çocukların bedensel ve psikososyal gelişimleri ile eğitimlerinin tamamlanmasına çalışılmaktadır. Böylece korunma altına alınan çocukların bir meslek sahibi edilerek topluma yararlı kişiler olarak yetiştirilmeleri, çocukların toplumsal hayata uyum sağlamaları, komşuluk ilişkilerini geliştirmeleri ve topluma kazandırılmaları amaçlanmıştır (Yazıcı, 2012, 508-509).

3. Koruyucu Aile Bakım Yöntemi

Çocuk koruma sistemi içerisinde önemli bir yer tutan ve aile temelli bir bakım yöntemi olan "koruyucu aile hizmeti" Türkiye'de, 1949 yılında 5387 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun ile koruma tedbiri olarak uygulanmaya başlanmıştır. 5387 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun ile de bir koruma tedbiri olarak devam etmiştir. 6972 sayılı Kanunu yürürlükten kaldıran ve bir kurum olarak sosyal hizmetlere düzenleme getirerek 1983'te yürürlüğe giren 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ise, koruyucu aileyi korunmaya muhtaç çocuklara yönelik bir hizmet modeli olarak kabul etmiştir.

Türkiye'de Aile Sosyal Politikalar Bakanlığının Kurulması ile birlikte, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun ismi de 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu olarak değiştirilmiştir. 2012 yılında ise, 14.10.1993 tarih ve 21728 sayılı Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Koruyucu Aile Yönetmeliği (KAY) yürürlükten kaldırılarak onun yerine koruyucu aile bakım yöntemine yeni bir yaklaşım getiren KAY, 12.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

2012 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlükte bulunan KAY ile koruyucu aile bakım yönteminde bir dizi yenilik yer almıştır. Amerika'daki bazı eyaletlerde koruyucu aile olmak için sadece müracaat yetmemekte koruyucu aile olabilmek için "Koruyucu Aile Sertifika" programına katılmak ve bu programda başarı göstermek gerekmektedir. Aksi halde koruyucu aile olmak isteyen aileler, diğer koşulları yerine getirmiş olsalar dahi koruyucu aile olma koşullarını yerine getirmiş sayılmamakta, "koruyucu aile sertifikası" almamış ailelere çocuk verilmemektedir (Erol vd., 2005, 20; Duman, 2008, 286). Artık Türkiye'de de benzer durum söz konusudur.

Türkiye'de önceleri, koruyucu aile olmak için zorunlu bir eğitime tabi tutulma veya bununla ilgili bir eğitim almış olma söz konusu değilken, yeni KAY ile koruyucu olmak isteyen aile veya kişilerin, koruyucu aile eğitimlerini almış olmaları bir zorunluluk ve koruyucu aile bakım yönteminin asli unsuru olarak kabul edilmiştir. Bundan böyle, Türkiye'de koruyucu aile başvurusu yapan aile ya da kişinin olmak istediği koruyucu aile modeline göre, eğitim almış olması istenmektedir. Buna göre: Koruyucu aile olmak isteyen kişi ve aileler temel aile eğitimleri, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış ve koruyucu aile belgesine sahip olmak zorundadırlar. Temel aile eğitimi, çocuğun desteklenmesi amacıyla çocuk gelişimi, ihtiyaçları ve etkili ebeveynlik yapılması kapsamında temel ana, baba eğitimini de içeren genel ebeveynlik becerilerinin kazanıldığı eğitim olarak tanımlanmaktadır. Bununla birlikte, koruyucu aile birinci kademe eğitimi, korunmaya muhtaç çocuğun öz ailesi dışında bir başka aile yanında yetiştirilmesine ilişkin olarak verilen eğitimi ifade ederken; koruyucu aile ikinci kademe eğitimi ise, özel zorlukları ve ihtiyaçları olan korunmaya muhtaç çocuğa hizmet vermek üzere koruyucu aile temel eğitimini almış kişilere verilen uzmanlık eğitimini ifade etmektedir (KAY, m.4).

Koruyucu aile eğitim programına sürekli devam eden ve tamamlayan adaylara "koruyucu aile eğitimi katılım belgesi" verilmektedir. Temel aile eğitimi ve koruyucu aile birinci kademe eğitiminin yanı sıra çocuk yetiştirmeye yardımcı olacak sertifikalı diğer eğitimleri almış olanlar, daha özel bakım gerektiren çocuklara verilecek koruyucu aile hizmetlerinde tercih edilmektedir. Süreli koruyucu aile yerleştirmelerinde ise, temel aile eğitimi ve koruyucu aile birinci kademe eğitimini tamamlayanlar öncelikle tercih edilmektedir. Koruyucu aile

adaylarının ve mevcut koruyucu ailelerin bulundukları il veya ilçede aldıkları eğitim, diğer il veya ilçelerde de geçerlidir (KAY, m.10).

Getirilen önemli yeniliklerden bir diğeri ise, koruyucu ailelerin isteğe bağlı sigorta primlerinin devletçe karşılanmasıdır. Bu bağlamda, koruyucu ailelerden, eşine veya bir yakınına bağlı olmaksızın kendine ait sosyal güvencesi olmayan eşlerden birinin bir asgari ücret tutarı üzerinden Sosyal Güvenlik Kurumu kapsamında isteğe bağlı sigortasını yaptırması ve ödeme belgesinin ibrazı halinde primleri aylık ödemelere ilave edilerek Bakanlıkça gönderilen ödenekten (KAY, m.24) karşılanmaktadır. Yapılan bu düzenleme koruyucu aile olmak isteyenleri teşvik etme ve koruyucu aile sayısını artırmak için büyük önem arz etmektedir.

Değişen koruyucu aile yönetmeliği, gönüllü, para karşılığı ve çok sayıda çocuğa hizmet veren koruyucu aile türlerinin dışında, akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli ve uzmanlaşmış koruyucu aile bakım modeli gibi yeni koruyucu aile modellerini uygulamaya sokmuştur. Böylece uluslararası standartlara ulaşma hedeflenmiştir. Aşağıda, öncelikle koruyucu aile bakımının tanımı ve unsurları hakkında bilgi verilerek koruyucu aile bakım modelleri üzerinde durulmuştur.

3.1. Tanımı

Batı ülkelerinde genellikle "Foster Care ve Foster Family" olarak adlandırılan Türkçeye ise, "koruyucu aile" olarak çevrilen koruyucu aile bakım yöntemi, başkalarının korunmaya ihtiyacı bulunan çocuğun ailesinin yerine geçerek, ebeveynlik rolünü üstlenmesini içeren bir hizmet türüdür. Bu hizmet genellikle çocuğun öz ailesinin; asgari sosyal, duygusal ve fiziksel bakım veremeyecek kadar ciddi eksiklikler göstermesi nedeniyle öz ana ve babasından ayrılması gerekli görülen, kimsesiz olup evlatlık verilmek veya bir kuruma yerleştirilmek için sıra bekleyen çocuklar için uygulanan ve çocuk açısından da gerekli olabilecek durumlarda uygulanmaktadır (Taştekil, 1989, 205-206).

Mohd ve Nadhilah'a göre ise, koruyucu aile bakımı genellikle, çocuğun biyolojik ailesinin çocuğa bakım ve korumada isteksiz, yetersiz olması veya onların çocuğa bakımları yasaklanmış olmaları halinde, çocuğun biyolojik ailesi dışında, bir ailede resmi ve gayri resmi olarak bakılıp, korunması anlamına gelmektedir (Mohd ve Nadhilah, 2012, 63). Bir başka ifadeyle, koruyucu aile bakımı, çeşitli nedenlerle biyolojik ailesi yanında bakımı sağlanamayan çocukların, kısa veya uzun süreli olarak bakımlarını üstlenen anne ve baba özelliklerini taşıyan kişilerin yanında (Gürcan, 2008, 29) ücretli veya gönüllü olarak devletin denetim ve gözetiminde yetiştirilmeleri olarak tanımlanmaktadır (Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2014).

2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre ise, koruyucu aile; korunmaya ihtiyacı olduğu kabul edilen ve devletin korunmasına alınmış bir çocuğu yasal

izinlerle, evinde barındıran, bakan ve yetiştiren aile olarak ifade edilmektedir. KAY'de ise, koruyucu aile şöyle tanımlanmıştır: Koruyucu aile, yönetmelikte belirlenen esas ve usullere göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı il veya ilçe müdürlükleri denetiminde, ödeme karşılığı ya da karşılıksız olarak çocuğun bakımını ve yetiştirilmesini üstlenen, aile ortamında yaşamını sağlayan, tercihen, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimi ile temel aile eğitimlerinden en az birini almış, akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, geçici koruyucu aile modeli, süreli koruyucu aile modeli, uzmanlaşmış koruyucu aile modellerindeki ailelerden birini veya kişiyi ifade etmektedir (KAY, m.4).

Sonuç olarak koruyucu aile bakım yöntemi, sosyal hizmet boyutuyla korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklara mahkemelerce verilen bir koruma tedbiri olarak kurum bakım modelini tamamlayan, alternatif bir yöntem olsa da hukuki niteliği itibariyle idare ile koruyucu aile arasında imzalanan kendine özgü bir sözleşmedir. Bu bağlamda, koruyucu aile sözleşmesi özel hukuk alanında hüküm ve sonuç doğuran idarenin bir tasarrufu olarak kabul edilmektedir (Doğan, 2013, 147-164).

3.2. Unsurları

Koruyucu aile olmak isteyen kişi ve ailelerin sahip olması gereken bazı unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Örneğin koruyucu aile olmak için bazı Avrupa ülkelerinde belirli bir yaş ve eğitim bir ön koşul iken, bazılarında değildir (Laklija, 2011, 11-12). Türkiye'de ise, koruyucu aile olabilmek için kişi veya ailelerin öncelikle sahip olması gereken unsurlar bulunmaktadır. Bu unsurlar KAY'de düzenlenmiştir. Bu bağlamda, koruyucu aile olmak için başvuruda bulunan aile ya da kişilerin:

- Türk vatandaşı olması ve Türkiye'de sürekli ikamet etmesi,
- 25-65 yaş aralığında bulunması,
- En az ilkokul düzeyinde eğitim almış olması,
- Düzenli gelire sahip olması, koruyucu aile olabilmenin ön koşullarıdır.

Koruyucu aile olmak isteyen ailelerin evlilik ilişkilerinin iyi olması, aile içinde ve çevreyle önemli geçimsizliklerinin olmaması, aile üyelerinin, duygusal açıdan dengeli, aile yaşamında sorumluluk yüklenebilmiş ve çalışan kişiler olmaları, çocuğun öz anne babası ve kurumla olan ilişkilerini kabul edebilmeleri gereklidir. Bununla birlikte, koruyucu aileye yerleştirilecek çocuk ile koruyucu aile olacak eşlerden, yaşı küçük olan arasındaki yaş farkının 18 yaştan az olmaması gereklidir. Ancak çocuk, akraba veya yakın çevre koruyucu aile modelinde sayılanlardan birisinin yanına yerleştirilirse çocuk ile aile arasındaki yaş farkının 18 olması gerekli değildir.

Koruyucu aile olma istek ve iradesini taşıyan kişilerin koruyucu aile olabilmesi için öncelikle KAY'de belirtilen yukarıdaki özelliklere sahip olmaları gerekmektedir. Bu özellikleri taşıyan ve koruyucu aile olmak isteyen kişilerden evli olanların eşleriyle birlikte, koruyucu aile olmak üzere yerleşim yerlerindeki Aile Sosyal Politikalar Bakanlığının il veya ilçe müdürlüklerine başvuru yapmaları (KAY, m.8) gibi temel unsurlar bulunmaktadır.

Koruyucu aile seçiminde, çocuğa kanunen bakmakla yükümlü öz anne- baba ya da vasisi dışındaki kişilerden özellikle çocuğun yakın çevresinde olan akrabalar, komşular ya da aile dostları tercih edilmektedir. Koruyucu ailenin ana babalı bir ortam olması tercih edilmekte ise de evli olmayanlar da koruyucu aile olabilmektedir (Erol vd., 2005, 67). Koruyucu aile olmak isteyen kişinin bekâr olması halinde yanına çocuk yerleştirilecek kişinin çocuğa diğer ebeveynin yoksunluğunu hissettirmeyecek akraba ilişkilerine sahip olmasına dikkat edilmektedir (Bıyıklı, 1983, 12). Ayrıca, seçilecek koruyucu ailenin sağlıklı olması, çocuğun temel ihtiyaçlarını sağlaması, hijyenik ve güvenlik standartlarına uygun evlerinin olması, ailenin ikamet çevresinde okul, sağlık kuruluşları ve oyun alanlarının olması gerekmektedir.

Koruyucu aile adaylarının öncelikle hazırlaması gereken bazı belgeler bulunmaktadır. Bu belgeler: Kişinin T.C. kimlik numarası beyanı, bir adet vesikalık fotoğraf, öğrenim iş, gelir ve sosyal güvenlik durumlarını gösteren onaylı belgeler ile varsa koruyucu aile birinci, ikinci veya temel aile eğitimi belgesinin veya belgelerinin onaylı örnekleridir. Bunlarla birlikte, kişinin bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile millete, devlete topluma ve kişilere karşı suçlar ile uluslararası suçlardan ve çocuklara yönelik işlenen istismar suçlarından mahkûm olmadığına dair adli sicil belgesi alması gereklidir. Ayrıca, gerekli görülmesi halinde kişinin sağlığına, devam eden hastalığına veya bağımlılığına ilişkin ayrıntılı rapor istenmektedir. Yukarıda anılan belgeler, koruyucu aile olmak isteyen kişi ve evli her iki eşten ayrı ayrı tamamlamaları istenmektedir (KAY, m.8).

KAY'de belirlenen bu temel unsurların dışında, koruyucu ailelerin çocuğun veya çocukların sevgi ve ilgiye ihtiyacı olduğunu anlamaları ve bunu isteyerek verebilmeleri, anne ve baba rolünü yerine getirebilmeleri, çocukları anlayabilmeleri, çocuk yetiştirmeye uygun değer, davranış ve tutumlara sahip olmaları da gerekmektedir (Erol vd., 2005, 67). Koruyucu aile olabilmek için başvuruda bulunan ve yukarıdaki unsurları taşıyan müracaatçılar, koruyucu aile komisyonunca uygun görülmeleri halinde koruyucu aile olabilmektedir.

4. Koruyucu Aile Bakım Modelleri

Genel olarak koruyucu aile bakımının, gönüllü, para karşılığı ve çok sayıda çocuğa hizmet veren koruyucu aileler (Taştekil, 1989, 207-208) olduğu bilinmektedir. Bununla birlikte, kısa ve uzun süreli, uzman ve profesyonel

koruyucu aileler yanında, koruyucu ailenin en eski biçimi olarak da ifade edilen akrabalık bakımı, bir başka ifadeyle çocukların akrabalarının yanında bakılması gibi birkaç türünün bulunduğu görülecektir (Laklija, 2011, 5-6). Yukarıda anılanlar dışında KAY'de dört koruyucu aile modeli tanımlanmıştır. Bunlardan ilki, akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli, ikincisi geçici koruyucu aile modeli, üçüncüsü süreli koruyucu aile modeli, dördüncüsü ise, uzmanlaşmış koruyucu aile modelidir.

4.1. Akraba veya Yakın Çevre Koruyucu Aile Modeli

Bu model, korucu aile yanına yerleştirilen korunmaya muhtaç çocukların veli ya da vasisi dışında kalan, kan bağı bulunan akrabalar ya da çocuğun iletişim içinde olduğu veya tanıdığı bakıcı, komşu gibi yakın çevresinde olanlar ile tercih etmeleri halinde en az temel ana, baba eğitimleri kapsamında eğitim almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım modelidir (KAY m.4). Bu modelde, öncelikle akrabalara ya da belli bir süredir devam eden ana-baba-çocuk ilişkisinin kurulduğu yakın çevre ailelerden uygun olanlara yaş ve eğitim koşulu aranmaksızın koruyucu aile olmaları yönünde teklifte bulunulur. Teklifin kabul edilmesi halinde çocuk bu ailelerin yanına yerleştirilir (KAY, m.8).

4.2. Geçici Koruyucu Aile Modeli

Geçici koruyucu aile modeli sürekli değildir. Bu bağlamda, sadece acil koruma gereken ya da hakkında hizmet planı oluşturulmamış, kuruluş bakımına yerleştirilmemiş ya da kendisi için planlanan hizmet modelinden çeşitli nedenlerle henüz yararlandırılamamış korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklar için uygulanan bir yöntemdir. Geçici koruyucu aile modelinde, temel ana, baba eğitimleri ve koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimini almış profesyonel kişi ve aileler hizmet sunmaktadır. Sunulan hizmet ya da koruyucu aile olma birkaç gün ile en fazla bir ay arasında değişmektedir (KAY, m.4).

4.3. Süreli Koruyucu Aile Modeli

Süreli koruyucu aile modeli, kısa sürede öz ailesi yanına döndürülme imkânı bulunmayan ya da kalıcı olarak aile yanına yerleştirilemeyen çocuklara, tercihen temel ana-baba eğitimleri ve koruyucu aile birinci kademe eğitimini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım modelidir (KAY, m.4).

4.4. Uzmanlaşmış Koruyucu Aile Modeli

Söz konusu bu model, özel zorlukları ve ihtiyaçları bir başka ifadeyle sağlık problemleri olan çocuklara yardımcı olabilecek lisans eğitimine sahip veya eşlerden birinin en az ilköğretim düzeyinde olmak üzere temel ana, baba eğitimleri ile koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimlerini almış kişi ve ailelerin sağladığı bakım modelidir (KAY, m.4). Bu bağlamda, özel zorlukları ve

ihtiyaçları olan çocuklara koruyucu aile olmak isteyenler ile geçici ve süreli koruyucu aile olmak isteyen aile ya da kişilerin öncelikle temel ana-baba, koruyucu aile birinci ve ikinci kademe eğitimleri almış olması gerekmektedir.

Koruyucu ailelere, ülkenin ekonomik imkânlarına bağlı olarak ödemeler yapılmaktadır. Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 23. maddesine koruyucu aileye, korunmaya ihtiyacı olan çocuğun bakımı ve yetiştirilmesine karşılık ödeme yapılabileceği gibi koruyucu ailenin bu işi gönüllü olarak da üstlenebileceği belirtilmiştir. Türkiye'de koruyucu ailelere "aylık bakım ödemesi" ve "geçici koruyucu aile ödemesi" adı altında iki türlü bakım ödemesi yapılmaktadır. Aylık bakım ödemesi; çocukların bakım, eğitim ve yetiştirilmelerine ilişkin harcamalar ile çocukların kişisel gelişimleri için gerekli olan harçlıklara karşılık olmak üzere, talepte bulunan koruyucu ailelere yapılan ödemedir. Ödemelerde çocukların, yaş ve eğitim durumları, engelli ve özel zorluklarının bulunup bulunmaması dikkate alınmaktadır. Özel zorlukları veya ihtiyaçları bulunan ya da engelli çocuklar için çocuğun engel ve yaş durumu da dikkate alınarak, koruyucu aileye ödenecek ücret yüzde elli oranında artırılarak ödenmektedir (KAY, m.24, 26).

Geçici koruyucu aile ödemesi ise, yanına yerleştirilen çocukların bakımlarının gerçekleştirilmesi amacıyla, geçici koruyucu ailelerin hizmetine karşılık yapılan aylık ödemeyi ifade etmektedir (Koruyucu Aile Yönetmeliği, m.4). Geçici koruyucu aile yanına yerleştirilen her çocuk için giderlerinin karşılanması amacıyla yapılan aylık bakım ödemesi, çocuğun koruyucu aile yanında kaldığı gün sayısı ile orantılı olarak yapılmaktadır. Fazla yapılan bir ödeme varsa, fazla ödenen kısım geri alınmaktadır (Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı).

5. Çocuğun Seçimi ve Koruyucu Aile Yanına Yerleştirilmesi

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuklar, öz ailesi tarafından bakılamayan, çeşitli nedenlerle evlat edindirilme şansını tümüyle yitirmiş, kız ya da erkek, sağlıklı ya da engelli oluşu ve ayrıca çocuğun kardeşlerinin olup olmaması gibi özellikler de dikkate alınarak, nitelikleri koruyucu aile yanına yerleştirilmeye uygun olduğu belirlenen çocuklar arasından seçilmektedir. Bununla birlikte, okula devam konusunda herhangi bir zorlanması olmayıp, kendine ve çevresine zarar vermeden toplum yaşamına uyabilen çocukların koruyucu aile yanına verilmeleri uygun görülmektedir. Bu bağlamda, çocuğun koruyucu aileye yerleştirilmesinin uygun olup olmadığı sosyal çalışmacı tarafından belirlenmektedir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocuklarda aranılacak özellikler KAY'de, belirtilmemiş olmakla birlikte KAY'nin 6. maddesinde, haklarında acil korunma veya bakım tedbiri alınması zorunlu görülen çocukların öncelikli olarak koruyucu aile yanına yerleştirileceği belirtilmiştir. Ayrıca, hakkında yetkili mahkeme tarafından korunma kararı alınan veya valilik onayı ile acil olarak korunma tedbiri alınan çocukların bakımının sağlandığı, çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, rehabilitasyon merkezleri, her ay koruyucu aile yanına yerleştirilebilecek

çocukların ad ve soyadları, doğum yeri, doğum tarihleri ve korunma kararı verilmesinin nedenlerini kapsayan bir liste ile birlikte sağlık durumunu, psikososyal ve fiziksel gelişimleri, çocuğun alışkanlıkları, davranış kalıpları ve özel gereksinimlerini içeren durum değerlendirme raporu, il veya ilçe müdürlüklerine gönderilmektedir.

Koruyucu aile yanına yerleştirilecek çocukların yaşı konusunda bir sınır koymak uygun olmamakla birlikte 13 yaşından küçük çocukların koruyucu aileye yerleştirilmesinin daha uygun olduğu ifade edilmektedir. Çünkü 13 yaşın üstündeki çocuklar, ergenlik çağına girmiş olduklarından yabancı birisinin otoritesini kolay kolay kabul etmemektedir. Öte yandan, bu yaşın üstünde olan çocuklarda aile ortamından beklenen duygusal etkileşim zayıflamakta, çocuk ile aile arasında anlaşmazlık olasılığı artmaktadır. Bu bağlamda, Amerikan Çocuk Refahı Birliği, çocuğu koruyucu aile yanına yerleştirme yaşını 6 olarak belirlemiştir. (Erol vd., 2005, 63; Şenocak, 2006, 199, 200).

Çocuğun koruyucu aileye yerleştirilmesi işleminde öncelikle, koruyucu aile olmak üzere il veya ilçe müdürlüklerine başvuran kişilere, hizmetin esasları ve işleyişi ile yanlarına yerleştirilecek çocukların özellikleri hakkında bilgi verilip ilk görüşme yapılır. Görüşme sonrasında uygun görülen kişi veya eşlerle ilk görüşme formu doldurulup ve yazılı başvuruları alınarak, kendilerinden koruyucu aile olmak için gerekli olan belgelerin en geç bir ay içinde tamamlanması istenir. Verilen bilgiler ışığında müracaatçıların koruyucu aile olmaya kesin karar vermeleri halinde sosyal çalışmacı başvuruda bulunan aile veya kişilerin evinde, işyerinde, çocuklarıyla vb. bir dizi görüşme yapar. Bu görüşmelerde amaç, koruyucu aileye yerleştirilecek çocuk için ailenin, kişinin ve çevresinin çocuğa her açıdan uygun olup olmadığının belirlenmesidir.

Koruyucu aile olma başvurusu kabul edilenler hakkında sosyal inceleme yapılarak rapor hazırlanmaktadır. Bu raporda kişilerin iş, çevresel ve ekonomik koşulları, kişilik özellikleri, evlilik ve sosyal ilişkileri, tek başına yaşayıp yaşamadığı, yaşantısının genel kabul görmüş toplum kural ve değerlerine uygun olup olmadığı, çocuk yetiştirme konusundaki yeterliliği, yaşları, varsa diğer aile üyelerinin bu konudaki düşünceleri gibi çocuk ile koruyucu aile ilişkileri açısından önem taşıyan temel mesleki değerlendirme hususları yer almaktadır. Sosyal inceleme sonucunda koruyucu aile adayının, hangi koruyucu aile modeline uygun olduğu belirlenerek, hazırlanan rapor koruyucu aile komisyonuna sunulur (KAY, m.9).

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı İl Müdürlükleri tarafından oluşturulan koruyucu aile komisyonu, hazırlanan sosyal inceleme raporu sonucunda, çocuklar ile koruyucu aile olma özelliğini taşıyan aileleri eşleştirir. Koruyucu aile ile çocuğun tanıştırılmasından önce, çocuğun düşüncesi öğrenilerek gerekli mesleki çalışmalar yapılır. Çocuk ve ailenin birlikte zaman geçirmeleri, birbirlerini tanımaları ve alışmalarına uygun ortamın sağlanması planlanır. Çocuk önce saatlik, daha sonra

günlük, haftalık ve iki haftalık gibi sürelerle toplamda iki ayı geçmeyecek şekilde koruyucu aileye izinli verilebilir. Süreçte olumlu kanaat oluşması, çocuğun ve ailenin de istemeleri halinde, çocuğun koruyucu aileye yerleştirme işlemi başlatılarak uyum süreci sonunda il veya ilçe müdürlükleri ile yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile arasında sözleşme imzalanarak koruyucu aileye "koruyucu aile belgesi" verilir. İmzalanan sözleşme mahalli mülki amir tarafından onaylanarak, koruyucu ailenin yanına yerleştirilecek çocuk, sağlık kartı ile birlikte koruyucu aileye teslim edilir. Çocuğun aileye yerleştirildiğine ilişkin tutanak ve koruyucu aile yerleştirme formu düzenlenir. Düzenlenen koruyucu aile yerleştirme formunun, çocuğun aileye yerleştirilmesini takiben 10 gün içinde Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü (ÇHGM)'ne gönderilmesi zorunludur (KAY, m.4, 7, 14).

Koruyucu aile yanına yerleştirilen çocuklar ve koruyucu aile arasında birebir ilişki kurulması ve çocukların sağlıklı kişisel gelişimlerinin sağlanacağı uygun koşulların bulunması halinde ve tercihen aynı anda olmamak üzere, bir koruyucu aile yanına en fazla üç çocuk yerleştirilmektedir. Çocukların kardeş olması durumunda yapılacak vaka değerlendirmesi sonucuna göre çocuk sayısı sınırlandırılmayabilir. Kardeşlerin aynı aile yanına yerleştirilememesi halinde, birbirleriyle görüştürebilecek aileler yanına yerleştirilmeleri esastır. Koruyucu ailenin kendi çocuğunun olması halinde ise, her çocuğun hakkının korunması, çocukların sağlıklı iletişim kurmalarının sağlanması ve hizmetten beklenen yararın gerçekleştirilmesi açısından kapsamlı değerlendirme yapılarak, koruyucu aile yanına, oluşan kanaate uygun özellikte ve sayıda çocuk yerleştirilir (KAY, m.14).

Geçici koruyucu aile yanına aynı anda, 0-3 yaş grubu için en fazla iki, 4 yaş ve üzeri çocuklar için aralarında en fazla üç yaş farkı olmak üzere en çok üç çocuk yerleştirilebilir. Kardeş olan çocuklar için ise, bu ölçütler göz önünde bulundurulmaz. Ayrıca, suça karışan çocukların yerleştirileceği geçici koruyucu aileler yanında, aynı anda en fazla iki çocuk bulunur. Suç mağduru çocuklar ile suça karışan çocuklar, özel zorlukları, ihtiyaçları olan çocuklar ve diğer çocukların aynı geçici koruyucu aile yanına yerleştirilmemesi esastır. Geçici koruyucu ailelerle, yanına yerleştirilecek çocukların birbirlerine zarar vermemesi için çocukların korunma altına alınma nedenleri, yaş ve cinsiyetleri açısından özel bir değerlendirme yapılır. İl veya ilçe müdürlüğü tarafından, geçici koruyucu aile yanına yerleştirilmesine karar verilen çocuklar, doktor raporu alındıktan sonra günün her saatinde yerleştirilebilir. Komisyon kararı yirmi dört saat içinde alınır. Mesai saatleri dışında yapılacak yerleştirmeler, il veya ilçe müdürlüğünce görevlendirilen sosyal çalışma görevlisi tarafından yerine getirilir (KAY, m.14).

Uzmanlaşmış koruyucu aile modelinden yararlandırılacak çocukların ise, koruyucu aile yanına tek olarak yerleştirilmesi esastır. Çocuğun yararına uygun koşulların oluşması halinde ise, bir koruyucu aile yanına en fazla iki çocuk

yerleştirilmekte ve yanına çocuk yerleştirilen aileye, üzerinde çocuğun ismi ve fotoğrafı bulunan koruyucu aile kimlik kartı verilmektedir. Haklarında korunma kararı alınmış çocukların koruyucu aileler yanına yerleştirilmelerinde, çocukların öz ailesinden muvafakat alınması zorunluluğu yoktur. Daha önce, haklarında korunma kararı alınmış çocuklar, ailelerinden izin alınmaksızın uygun kuruluşlara ya da koruyucu aileler yanına yerleştirilmektedir (KAY, m.14).

Görüldüğü üzere, korunmaya ihtiyacı olan bir çocuğun mahkemece koruma veya tedbir kararı alınması çocuğun bir koruyucu aileye yerleştirilmesine yetmemektedir. Bir çocuğun koruyucu aile yerleştirilmesi için seçimi, yerleştirilmesi, aileden geri alınması ve bakım modelinin değiştirilmesi evlat edindirme hizmeti dışında idarenin tasarrufuna bırakılmıştır. Bu bağlamda, koruyucu ailenin seçilmesi ve koruyucu aile ile sözleşme imzalanarak çocuğun aileye yerleştirilmesi ve koruyucu aile statüsünün iptalinin idare tarafından yapılması hukukçular tarafından eleştirilmektedir. Koruyucu ailenin seçimi, koruyucu aile statüsünün iptali ve koruyucu aile ilgili her türlü iş ve işlemin hâkimin denetim ve gözetiminde yapılması gerektiği vurgulanmaktadır (Doğan, 2013, 169).

6. Koruyucu Ailenin Yükümlülükleri

Koruyucu aile olma sıfatını elde eden, yanına çocuk veya çocuklar yerleştirilen koruyucu ailelerin yerine getirmesi gereken bazı yükümlülükler bulunmaktadır. Bu yükümlülükler KAY'nin 15. maddesinde belirlenmiştir. Buna göre: Yanına çocuk yerleştirilen koruyucu aile, çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli koşulları sağlamak ve uygulamak, Sağlık Bakanlığının belirlediği aralıklarda çocuk izlem protokollerine göre izlemini yaptırmak, varsa tedavi planı ile ilgili yükümlülükleri yerine getirmek, tedavi uygulanmasında koruyucu aile birimiyle işbirliği içerisinde olmak zorundadır. 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu hükümlerine göre; kamu kurum ve kuruluşlarında koruyucu ailede bakılan çocuklar için sağlık hizmetleri ücretsizdir. Ancak, aile isterse muayene ve tedavi bedeli kendisi tarafından karşılanmak koşuluyla, çocuğu özel bir sağlık kuruluşuna veya hekime de götürebilir (KAY, m.24).

Koruyucu ailelerin yerine getirmesi gereken diğer yükümlülükler ise şu şekilde açıklanabilir: Koruyucu aile, çocuğun yetenekleri ve becerilerinin el verdiği ölçüde eğitim ve öğretimi veya meslek sahibi edindirilmesi için gerekli çabayı göstermek zorundadır. Ayrıca, çocuğu koruma, eğitme ve yetiştirme dışında hiçbir surette çalıştırmamalıdır. Bununla birlikte, koruyucu aile, koruyucu aile biriminin uygun görmesi halinde çocuğun; anne, babası ve diğer yakınları ile koruyucu aile birimince uygun görülen şekil ve zamanda görüşmesini sağlamalıdır. Aile Sosyal Politikalar il veya ilçe müdürlüğünün bilgisi dışında, çocuğun kan bağı bulunan ya da eski çevresindeki kişilerle iletişim kurmamak ve ayrıca çocuğun karşılanabilir nitelikteki ihtiyaç, istek ve beklentileri ile çocuğu ilgilendiren kararlarda çocuğun düşüncesini de almak koruyucu ailenin yükümlülükleri olarak kabul edilmiştir.

Koruyucu aile ayrıca çocuğun devam edeceği okul, katılacağı kurs, sünnet gibi yaşamını etkileyen, değiştiren konularda sorumlu sosyal çalışma görevlisi ile birlikte karar almak, hizmet sürecinde çocukla ilgili oluşan her türlü rutin dışı değişiklikleri ve bunlara ilişkin duyumlarını zaman geçirmeksizin sorumlu sosyal çalışma görevlisine bildirmek zorundadır (KAY, m.15).

Yukarıda anılanlar dışında koruyucu aile, yanına yerleştirilen çocuklara ilişkin mesleki çalışmaları yürüten sosyal çalışma görevlilerine gerekli çalışma koşullarını hazırlamak, periyodik izlemleri ve mesleki yönlendirmeleri kabul etmek ve sosyal çalışma görevlileriyle, koruyucu ve destekleyici tedbir kararlarının uygulanması için uygulama planı doğrultusunda işbirliği yapmakla yükümlüdür. İl veya ilçe müdürlüğünün uygun görüşü alınmaksızın çocuğu başka bir kişi veya ailenin yanına bırakarak oturma yerini değiştirmemek, il veya ilçe müdürlükleri tarafından koruyucu aile konusunda yapılacak eğitim ve çalışmalara katılmak koruyucu ailenin uyması gereken bir başka yükümlülüktür (KAY, m.15).

Son olarak koruyucu aile, telefon değişiklik bilgisini hemen, adres bilgilerindeki değişikliği acil durumlar dışında değişiklik gerçekleşmeden bulunduğu il veya ilçede en az yirmi gün önce, başka bir il veya ilçeye taşınma durumunda en az bir ay önce il veya ilçe müdürlüğüne bildirmek zorundadır. Aile taşınma sonrasında ise, sürekli yerleşim yerini yirmi gün içinde bildirmelidir. İl veya ilçe müdürlüğü tarafından hizmet modelinde bir değişikliğe gidilmesinin planlanması halinde, çocuğun yararının gerektirdiği işlemlerin yapılabilmesi için her türlü destekte bulunmak ve çocuğun ayrılık sürecine hazırlanmasında il veya ilçe müdürlüğü ile iş birliği yapmak da koruyucu ailelerin yükümlülükleri arasındadır (KAY, m.15).

7. Koruyucu Aile Bakımının Sona Ermesi

KAY'de koruyucu aile bakımının nasıl sona ereceği düzenlenmiştir. Buna göre: Koruyucu aile bakımının sona ermesi; sözleşmeden kaynaklanan nedenler, korunma kararının kalkması ve sözleşmesinin sona ermesi ile mümkün olmaktadır. Sözleşmeyi sona erdirme, sözleşmenin tarafları için her zaman mümkündür. Üçüncü şahıs olan çocuk da kendi yararına yapılan sözleşmenin sona erdirilmesini isteyebilir. Sözleşmenin sona erdirilmesi korunma kararının kalkmasına bağlı değildir. Ancak, korunma kararının kaldırılması sözleşmenin hukuki dayanağı olan gerekçenin ortadan kalkmasını ifade ettiği için sözleşme sona ermiş olacaktır (Şenocak, 2006, 203).

Aile yanına yerleştirilen çocuk veya çocuklar, görevli sosyal çalışmacı tarafından düzenli olarak izlenir. İzleme sonucunda, ortaya çıkan sorunların çözülmesi veya çıkması muhtemel olan sorunların önlenmesi için gerekli çalışmalar yapılır. Yapılan mesleki çalışmalara rağmen çocukla koruyucu aile arasında ortaya çıkan uyumsuzluğun giderilememesi, koruyucu ailenin çocuğa istenilen şekilde bakmadığının belirlenmesi, çocuğun koruyucu aileye yerleştirilme nedeninin ortadan kalkması, koruyucu ailenin herhangi bir nedenle koruyucu aile olmaktan

vazgeçmesi durumunda, ailenin koruyucu aile olma özelliği sona erecektir. Ancak, bu sona eriş kendiliğinden değil, görevli sosyal çalışmacının hazırlayacağı sosyal inceleme raporu ile koruyucu ailenin sözleşmesi iptal edilerek çocuk aileden geri alınacaktır. Ailenin koruyucu aile olma statüsünün sona ermesi, sadece aileden geri alınan çocuk için geçerli olacaktır (KAY, m.20).

Bu bağlamda, çocuğun aile tarafından ihmal ve istismar edildiği, kötü muameleye maruz bırakıldığı, ailede toplumun norm ve değerlerine aykırı düşen davranışların gözlenmesi, ailenin fizik ve ruh sağlığının, çocuğun bakımını etkileyecek derecede bozulmuş olması ve bunun doktor raporu ile belirlenmesi, ailenin her hangi bir suç veya yüz kızartıcı suçtan ceza alması halinde ise, ailenin koruyucu aile statüsü tamamıyla sona erecektir. Periyodik izlemelerde, çocuğun öz ailesi ve yakınlarıyla iletişimini sürdürmesi için kolaylık sağlanmaması, mesleki danışmanlık hizmeti ve yönlendirmelere uygun davranılmamasının tespit edilmesinde de ailenin koruyucu aile statüsü tümüyle iptal edilmektedir. Komisyonca koruyucu aile statüsü iptal edilen aileye bir daha çocuk verilmemektedir. Koruyucu aileden geri alınan çocuk, kurum tarafından öncelikle öz ailesi yanına, bunun mümkün olmaması durumunda ise, öncelikle akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli kapsamında değerlendirilir. Ancak, çocuk için, akraba veya yakın çevre koruyucu aile modeli veya çocuğun durumuna uygun başka bir koruyucu aile bulunamaması halinde ise, yaş durumu da dikkate alınarak, çocuk başka bir kuruluşta bakım ve korunma altına alınmaktadır (KAY, m.21-22).

8. Koruyucu Aile Bakımının Geleneksel Bakım Yöntemlerinden Farkı

Koruyucu aile bakım modelinin türü ne olursa olsun geçmişte sıklıkla kullanılan süt evlatlık ve beslemelik gibi geleneksel bakım türlerinden ve evlat edinmeden farklıdır. Bu fark, öncelikle koruyucu aile bakım modelinin hukuki bir süreç ve bir yasal dayanağının olması, gönüllü koruyucu aile dışındaki koruyucu aile bakım modellerinde sunulan hizmetin maddi bir karşılığının bulunmasından kaynaklanmaktadır.

Geleneksel bakım yöntemlerinden süt evlatlık, bir kadının kendisinden doğmayan bir çocuğu emzirmesiyle doğan ilişki ve geleneksel bir kurumdur. Burada amaç, yeni doğmuş bebeğin süt ihtiyacının karşılanmasıdır. Koruyucu aile bakımında ise, bebeğin sadece beslenme ihtiyacı değil aynı zamanda bakım ve korunması da sağlanmaktadır. Ayrıca, koruyucu aile bakımı, süt evlatlığın aksine hukuken kurumsallaşmış ve kanunlarla düzenlenmiş bir bakım türüdür (Şenocak, 2005, 110-111; Yalçınduran, 2006, 633; Akyüz, 2008, 110). Beslemelik ise, pozitif hukuk tarafından düzenlenmediği halde toplum yaşamımızda orta halli ve zengin aileler arasında fiili olarak yaşayan (Işık, 2005, 20) ve bu ailelerin, kimsesiz ya da yoksul aile çocuklarını, hizmetleri karşılığında bakıp yetiştirdikleri geleneksel bir kurumdur. Beslemelik, örf ve âdet hukukuna dayanmaktadır. Hukuki bakımdan

düzenlenmeyen bir kurum olduğu için, yükümlülükleri vicdanidir, yaptırımını da ahlâk kuralları düzenlemiştir (Şenocak, 2005, 111-112).

Koruyucu aile bakımının en çok karıştırıldığı kurumlardan biri de evlat edinmedir. Türkiye'de aileler çoğunlukla, evlat edinmek amacıyla koruyucu aile olmak istemektedir. Oysa koruyucu aile bakımı, çocuğun korunma amacını güden ve ÇHGM'nün denetimi ve gözetimi altında yürütülen bir çocuk refah hizmetidir. Çocuk, koruyucu aile yanına kısa ya da uzun bir süreliğine, kimsesiz ise, reşit oluncaya kadar yerleştirilir. Koruyucu aile yanına yerleştirme çocukla koruyucu aile arasında hısımlık bağı oluşturmaz ayrıca çocuk koruyucu ailenin velayeti altına girmez Ancak, çocuğun velisi yoksa hâkim koruyucu ana-babayı ya da bunlardan birisini çocuğa vasi atayabilir (Akyüz, 2008, 111-112). Evlat edinmede ise, çocuk ailenin velayeti altına girmekte, aile ile çocuk arasında hısımlık ilişkisi kurulmaktadır.

9. Koruyucu Aile Bakımının Olumlu ve Olumsuz Yönleri

Aile temelli bakım yöntemlerinden biri olan koruyucu aile bakımının, koruyucu aile yanına yerleştirilmiş olan korunmaya muhtaç çocukların yaşamları üzerinde etkileri bulunmaktadır. Bu etkileri, koruyucu aile bakımının olumlu ve olumsuz yönleri olarak değerlendirmek mümkündür.

9.1. Olumlu Yönleri

Koruyucu aile bakımı, çocuğu, koruyucu aileyi ve çocuğun gerçek ailesini etkileyen üçlü bir süreçtir. Bu bağlamda, koruyucu aile bakımı bu üçlünün her biri için farklı anlamlar taşımaktadır. Koruyucu aile bakımı öncelikle çocuğun gelişimi açısından önemlidir. Koruyucu aile bakımı genellikle uzun süreli olması sebebiyle, çocuğa bakım veren kişilerin sıklıkla değişmemesi önemlidir. Sıklıkla değişmeyen ebeveynler, çocuk ile bakım veren arasında sağlıklı ve güvene dayalı bir ilişki oluşmasını sağlamakta ve çocuğun ruh sağlığını olumlu etkilemekte ve gelişimi açısından önem arz etmektedir (Erol ve Şimşek; 2008, 137). Bununla birlikte, koruyucu aile bakımının korunmaya muhtaç çocuklara sağladığı en önemli fayda, onların bir aile sıcaklığına kavuşturulmasıdır. Çünkü koruyucu aile bakımı, öz ailesince bakım ve korunmaları sağlanamayan, anne ve babasından tamamen ayrılmış, kimsesiz, terk edilmiş ve bir aile ortamına ihtiyaç duyan çocuklar için birçok olumlu katkı sağlamaktadır (Şenocak, 2005, 114).

9.2. Olumsuz Yönleri

Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar, korunma altına alınmadan önce ya da korunma altında iken çeşitli travmatik deneyimler yaşayabilmektedir. Çocukların yaşadıkları olumsuzluklar onların zihinsel, bilişsel gelişimleri ve algılamalarının, akranlarından geri kalmasına neden olabilmektedir. Korunmaya ihtiyacı olan çocuklar yaşamış oldukları olumsuz deneyimleri nedeniyle, yetişkinlerle güven

temelli ilişkiler kurarken zorlanmakta, kendilerini suçlama, başarısızlık gibi olumsuz duyguları yoğun olarak yaşayabilmektedir. Bu durum, koruyucu aileye yerleştirilen çocuklar ile aile arasında ciddi uyum sorunları yaşanmasına neden olmaktadır. Ayrıca, koruyucu ailenin biyolojik çocuğuyla, koruyucu aile olunan çocuklar arasında kıskançlık başta olmak üzere çeşitli anlaşmazlıklar çıkmakta, sorunlar çözülemediğinde ise, çocuğun kuruluşa geri dönmesi kaçınılmaz hale gelmektedir (Karataş, 2008, 52).

Koruyucu aile uygulamalarında karşılaşılan bu güçlüklerin yanı sıra koruyucu aileden gelen güçlükler de bulunmaktadır. Çocuklar için uygun olarak seçilemeyen koruyucu ailenin de bazı sakıncaları bulunmaktadır. Çocuğun özelliklerine göre koruyucu aile seçilmemesi, çocukla koruyucu aile arasındaki ilişkilerin denetlenmemesi, gerekli yönlendirmelerin yapılmaması, çocuk ve koruyucu aile arasında çatışmalara neden olmaktadır. Ayrıca, denetim eksikliği ya da yetersiz denetim, yasak olmasına rağmen, bazı koruyucu aileler tarafından çocuğun ev işlerine yardımcı olan biri gibi kullanılmasına da yol açmaktadır (Bıyıklı, 1983, 13-14; Karataş, 2008, 52). Bununla birlikte, gönüllü ya da ücretli koruyucu aile uygulamasında, doğal ana baba ile koruyucu aile arasındaki ilişkilerde sorunlar yaşanabilmekte bu durum çocukları olumsuz etkilemektedir (Riskler ve Çocuk Koruma).

Koruyucu aile uygulamasının olumsuz yönlerinden birisi de aile ile çocuğun beklenen uyumu sağlanamadığında, çocuğun aileden alınıp tekrar kurum bakımına oradan da başka bir koruyucu aileye verilmesidir. Bu bağlamda, anne figürlerinin sıklıkla değişmesinin, çocuğun güvensizlik ve reddedilme duygularını daha da pekiştireceği açıktır. Bu nedenle koruyucu ailenin seçiminde, karşılıklı uyum sağlanması esastır. Aksi halde, koruyucu aile bakımında, çocuğun gelişimi olumsuz etkilenecektir. Bir başka ifadeyle, çocuğu yerleştirmek için seçilecek koruyucu aile, çocuğun gelişmesini destekleyecek ve onun öz anne ve babasıyla olan ilişkilerini geliştirme yeteneğine sahip aileler arasından seçilmelidir (Arnaz, 1983, 118-119).

10. Sonuç

Türkiye'de sosyal hizmet bağlamında çocuk koruma sistemi geleneksel yöntemlerle başlayıp modern çocuk koruma sistemlerine evrilmiştir. Sosyal Hizmetler Kanunu ve Çocuk Koruma Kanunu, çocuğun aile yanında bakım ve korunmasını esas almış olsa da halen birçok korunmaya ihtiyacı bulunan çocuğun kurum bakım yöntemlerinden yararlandırıldığı bilinmektedir. Koruyucu aile ve evlat edinme yöntemlerinin ise, yeterince benimsenmediği görülmektedir.

Bununla birlikte, sosyal idare, son dönemde çocukların korunmasında yeni uygulamalar ve yenilikler ortaya koymuştur. Çocukların aile temelli bakım yöntemlerinden yararlandırılması için aileler, ayni ve nakdi yardımlarla desteklenmektedir. Böylece, korunmaya ihtiyacı bulunan ve korunma kararı

alınmamış çocuklar ile korunma kararı alınmış ve kurum bakımına yerleştirilmiş olan çocuklar, kendi öz ailelerinin ve varsa yakınlarının yanına döndürülmektedir. Aile yanına döndürülemeyen korunma ve tedbir kararı alınmış çocuklar ise, öncelikle kurum bakımına yerleştirilmekte daha sonra uygun bakım modeli seçilmektedir.

Batı ülkelerinde kurum bakımına oranla daha yaygın olarak kullanılan koruyucu aile bakım yöntemi Türkiye'de yeterince gelişmemiştir. Batı ülkelerinde korunmaya ihtiyacı bulunan çocukların neredeyse % 75'i koruyucu aile yanında yaşarken Türkiye'de bu oran oldukça düşüktür. Türkiye'de bu oranın düşük olmasını açıklayan nedenlerin başında kültürel etkenler ve aile sistemine bakışın geldiği düşünülmektedir. Evlat edinme ile koruyucu aile uygulamalarının birbiriyle karıştırılması ve bu hizmetlerin tanıtımlarının yeterince yapılmaması da koruyucu aile sayısının artmasını etkileyen önemli engeller arasındadır (Özdemir vd., 2008, 284-285).

Yaklaşık 66 yıldır Türkiye'nin gündeminde yer almasına karşın koruyucu aile hizmetine ilişkin yeni politika ve model üretilememesi ve hizmetin yeterince tanıtılamaması nedeniyle koruyucu aile sayısında istenilen düzeye erişilememiştir. Nüfusun önemli bir kısmını çocukların oluşturduğu Türkiye'de Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın kurulmasıyla koruyucu aile hizmetine yönelik çalışmalarda ciddi bir ivme ve başarı sağlanmış ancak yeterli olmamıştır. 2008 yılında Türkiye'deki koruyucu aile sayısı sadece 813 iken, (SHÇEK, 2008 Faaliyet Raporu) ülke genelinde yürütülen koruyucu aile çalışmaları neticesinde; 2014 yılı ilk üç ayı itibariyle koruyucu aile sayısı 2926'ya, koruyucu aile hizmetinden yararlandırılan çocuk sayısı ise, 3.533'e ulaşmıştır (Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı).

Bakım ve koruma tedbiri alınan korunmaya ihtiyacı bulunan çocuklar, kurum bakımına alınmak yerine, öncelikle her ilde tespit edilecek geçici koruyucu aile yanına yerleştirilmeli ve daha sonra koruma yöntemleri üzerinde çalışılmalıdır. Bunun için öncelikle geçici koruyucu aile sayısı artırılmalı eğitimleri tamamlanmalı ve günün her saatinde çocuk kabul edebilecek bir aşamaya getirilmelidir. Koruyucu aile uygulamaların tanıtımı yapılmalı, bilinirliği artırılmalıdır. Üniversitelerde sadece sosyal hizmet bölümlerinde değil diğer sosyal bölümlerin müfredatlarında çocukların korunmasına ilişkin, sosyal sorumluluk projelerine yer verilmeli ve koruyucu aile yönteminin bilinirliği sağlanmalıdır. Son olarak koruyucu aile uygulaması sadece gönüllü ve vicdani duyarlılığa dayalı bir hizmet olmaktan çıkarılarak, bunların yanı sıra gelişmiş ülkelerde olduğu gibi topluma karşı sorumluluk duygusu geliştirilerek, profesyonel koruyucu ailelik anlayışı teşvik edilmelidir.

Kaynakça

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/Node/10539/files/Koruyucu_Aile_Birimi_2014.pdf (Erişim: 10.05.2014).

Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı, http://www.cocukhizmetleri.gov.tr/upload/Node/10542/files/Mart_2014.pdf (Erişim: 10.05.2014).

Akyüz, E. (1995). *Evlat Edinmeye İlişkin Uluslar arası Sözleşmeler, Çağdaş Hukuk Sistemleri ve Türk Medeni Kanunu*, Hamide Topçuoğlu'na Armağan içinde (153-169). Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını.

Akyüz, E. (2000). *Ulusal ve Uluslar arası Hukukta Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*, Ankara: Milli Eğitim Basımevi.

Akyüz, E. (2008). Velayet, Çocuğun Korunması ve Koruyucu Aile Hizmeti, N. Erol, (Ed). (55-122) *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı* içinde, Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayınları.

Arnaz, Z. (1983). Koruyucu Aile Bakımındaki Çocuğun Gelişim Özellikleri, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksek Okulu Dergisi*, 1(2-3), 111-155.

Bıyıklı, L. (1983). Koruyucu Aile Bakımı, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi,* 16(1), 11-15.

Bıyıklı, L. (1995). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve S.O.S Çocuk Köyleri, *Özel Eğitim Dergisi,* 2(1), 171-187.

Çengelci, E. (1998), Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler ve Mülki Amirlere Düşen Başlıca Görevler, *Türk İdare Dergisi,* 378, 203-234.

Çocuk Koruma Kanunu (5395 sayılı), 15.07.2005 tarih ve 25876 sayılı Resmi Gazete.

Demirbilek, S. (1998). Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorunu, *Metin Kutal'a Armağan* içinde, Ankara: Mavi Ofset, 615-628.

Doğan, R. (2013), Bir Koruma Tedbiri Olarak Koruyucu Aile Kurumu ve Koruyucu Aile Yönetmeliği, *Ankara Barosu Dergisi,*

http://www.ankarabarosu.org.tr/siteler/ankarabarosu/tekmakale/2013-2/2013-2-5.pdf, (Erişim: 29.04.2014).

Duman, N. (2008). Amerika Birleşik Devletlerinin OHIO Eyaletinde Çocuk Koruma Sistemi İçinde Koruyucu Aile Hizmetleri, N. Erol. (Ed.). *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı* içinde (271-290). Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayını.

Erkan, G. (1995), Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Ankara.

Erol, N., Şimşek Z. ve Üstüner, S., (2005). *Çiçekli Dünyamda Elimi Yalnız Bırakma: Dünya'da ve Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemleri, Koruyucu Aile Evlat Edinme*. Ankara: Ümit Matbaacılık.

Erol, N; Şimşek, Z. (2008), Korunma Gereksinimi Olan Çocuklar; Kurum Bakımı ve Koruyucu Aile Sistemi, N. Erol, (Ed). *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı* içinde (129-167). Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayını.

Gürcan, A. (2008), Türk Toplumunda Koruyucu Aile ve Evlat Edinme Hizmetlerine İlişkin Bakış Açısı ve Yaklaşımı, N. Erol, (Ed). *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı* içinde (29-39). Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayını.

Halisçelik, M. (2001). *Sosyal Devlet Açısından Planlama ve Sosyal Hizmetler,* Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara: Türkiye Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü.

Işık, M. (2005). *Evlat Edinme,* Ankara: Adalet Yayınları.

Karataş, K. (2008). Türkiye'de Çocuk Koruma Sistemi ve Koruyucu Aile Uygulamaları Üzerine Bir Değerlendirme, N. Erol, (Ed). *Koruyucu Aile, Evlat Edinme Hizmetleri ve Ruh Sağlığı*, içinde (41-45). Ankara: Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Yayını.

Koruyucu Aile Yönetmeliği, 14.12.2012 tarih ve 28497 sayılı Resmi Gazete.

Koşar, N.G. (1992). *Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refah Alanı*, 2. Baskı. MN Ofset.

Laklija, M., Foster Care Models in Europe - Results of a Conducted Survey Zagreb, October 2011, http://www.udomiteljizadjecu.hr/admin/fckeditor/File/publikacije/Foster%20care%20models%20in%20Europe%20-20results%20of%20a%20conducted%20survey%20-%20Maja%20Laklija.pdf, (Erişim: 25.04.2014).

Mohd, A, Nadhilah, A. (2012). Protection of Children in Malaysia Through Foster Care Legislation And Policy, International Journal Of Social Sciences and Humanity Studies. 4 (1), Issn, 1309-8063 (Online), http://www.sobiad.org/eJOURNALS/journal_IJSS/arhieves/2012_1/azizah_mohd.pdf, (Erişim: 25.04.2014).

Özdemir, N., Sefer, N. ve Türkdoğan, D. (2008). Bir Sosyal Sorumluluk Projesi Örneği: Korunmaya Muhtaç Çocuklar. *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32 (2), 283-305.

Riskler ve Çocuk Koruma, http://www.unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=22&mnid=65 (Erişim: 11.05.2014).

SHÇEK Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 05.10.2008 tarih ve 27015 sayılı Resmi Gazete.

SHÇEK, 2008 Faaliyet Raporu, http://www.youblisher.com/p/4513-SHCEK-2008-Faaliyet-Raporu, (Erişim: 20.05.2014).

Sosyal Hizmetler Kanunu (2828 sayılı), 27.05.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazete.

Şenocak, H. (2005). *Korunmaya Muhtaç Çocuklar: İstanbul Yetiştirme Yurtları Üzerine Bir Alan Araştırması,* Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Şenocak, H. (2006). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Sağlanan Bakım Yöntemleri *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* 5, 176-228.

Şimşek, Z., Erol, N., Öztop, D. ve Özcan, Ö.Ö., (2008). Kurum Bakımındaki Çocuk ve Ergenlerde Davranış ve Duygusal Sorunların Epidemiyolojisi; Ulusal Örneklemde Karşılaştırmalı Bir Araştırma, *Türk Psikiyatri Dergisi,* 19(3). 235-246.

Taştekil, S. (1992). Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Bakım Yöntemleri, *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 7(1), 312-327.

Taştekil, S. (1989). *Korunmaya Muhtaç Çocuklara Yönelik Sosyal Hizmetler-Koruyucu Aile Bakımı İzmir Örneği*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Topal, Ş. (2006). Korumaya Muhtaç Çocukların Bakımı ve Gözetimi Açısından İslam Hukukunda Velayet ve Vesayet Yetkisi, *Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi,* 3, 227-251.

Tümkaya, S. (2005). Ailesi Yanında ve Yetiştirme Yurdunda Kalan Ergenlerin Umutsuzluk Düzeylerinin Karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3(4), 445-459

Türk Medeni Kanunu (4721 sayılı), 08.12.2001 tarih ve 24607 sayılı Resmi Gazete.

Yalçınduran, T. (2006). Evlatlık İlişkisinde Evlenme Yasağı, *Özer Seçili'ye Armağan* içinde, (631-655). Ankara: Seçkin Yayınları.

Yazıcı, E. (2012). Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Çocuk Evleri, *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 9(18), 499-525.

Yılmaz, G. (2006). Yetiştirme Yurdu ve Yuvalarda Yaşayan Çocuklar, *Pediatrik Bilimler,* 2(2), 103-108.

Yörükoğlu, A. (2004). Koruma Altındaki Çocuklar ve Hakları, R. Uslu (Ed.). *Koruma Altındaki Çocuklar* içinde (3-7). Ankara: Prof. Dr. Mualla Öztürk Anısına XVII. Sempozyum Sunumları, Ankara Üniversitesi Yayınları.

Zevkliler, A. (1968). Türk Hukukunda Korunmaya Muhtaç Çocuklar, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi,* 25(1), 173-236.

Notlar

Not 1. 19 Şubat 2014 tarih ve 28918 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren, 6518 sayılı Aile ve sosyal politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun bazı maddelerinde değişikliğe gidilmiştir. Söz konusu kanunla 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nda yer alan "muhtaç" ifadeleri "ihtiyacı olan" şeklinde değiştirilmiştir. Yapılan bu değişiklik, Koruyucu Aile Yönetmeliği'nde yer alan "korunmaya muhtaç çocuk" ifadelerinin "korunmaya ihtiyacı olan çocuk" olarak anlaşılmasını gerekli kılmaktadır. Bu çalışmada da "korunmaya muhtaç çocuk" yerine "korunmaya ihtiyacı olan çocuk" ifadeleri kullanılmıştır.